

Itä-Uudenmaan ja Porvoonjoen
vesien- ja ilmansuojeluyhdistys ry.
Runeberginkatu 17, 06100 PORVOO

Föreningen vatten- och luftvård
för Östra Nyland och Borgå r.f.
Runebergsgatan 17, 06100 BORGÅ

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Pitkäjärvi Långträsket

Mikael Henriksson
Juha Niemi
Tero Myllyvirta
Myra Henriksson
Sampo Vainio

Föreningen vatten- och luftvård för Östra
Nyland och Borgå / Itä-Uudenmaan ja
Porvoonjoen vesien- ja ilmansuojeluyhdistys
2012

en guide till Långträskets natur

Långträsket - ett skogsäventyr

Långträsket är en relativt orörd skogssjö. Livet i den här typens sjöar bestäms av tillgången på näringsämnen. Sjöar som får största delen av sitt vatten som direkt regnvatten får mindre näring än om vattnet först rinner genom omgivande marker innan det når sjön. Till Långträsket rinner vatten från ett ganska stort skogsområde som till stora delar är utdikad och hit kommer därför en del näringsämnen från omgivningen. Men här finns ändå inte näring i överflöd och de växter och djur man hittar här är mer eller mindre anpassade till att kunna leva i näringsfattiga och magra miljöer.

Långträskets vatten är brunt och färgat av humus från de omgivande mossarna. Stränderna är myrmark och strandfloran är fascinerande och riklig. Inom bara ett litet område kan vegetationen variera kraftiga beroende på markens fuktighet. Att jämföra hur livet på de torrare tuvorna skiljer sig från de blöta höljorna, är både intressant och lärorikt.

Växt- och djurlivet i vattnet i sådana här brunvattensjöar är ganska sparsamt. De flesta smådjuren lever alldeles vid vattenbrynet eller inne bland den blöta mossan. I Långträsket lönar det sig att hålla utkik efter allt smått som rör sig på vattenytan och allt som surrar och flyger omkring i luften.

I sådana här karga miljöer är växt- och djurlivets årstidsbundna variationerna inte lika markanta som i näringsrikare sjöar. Trots det kan det behövas flere besök till sjön innan man hittar allt som lever här.

Vad skall jag ta med mig?

Stövlar eller terrängskor och långa byxor. Gärna en karta över terrängen (skala ca 1:20 000). Matsäck och vatten kan vara bra att ta med.

Obs. i juni-juli kan myggen vara riklig och på hösten finns det älgflugor. Här finns även huggorm som om våren kan vara lite nedkyld och trög men bara man klampar omkring en stund innan man börjar leta efter växter och djur så hinner de skygga djuren nog fly undan. Också i övrigt är det alltid skäl att vara försiktig, i synnerhet när man rör sig på stränder.

Hur kommer jag hit?

Från Europaväg 18 tar man av norrut antingen med Särkjärvivägen eller Falkbergsvägen. Med Särkjärvivägen blir det en körning längs skogsvägar i lite mer än två kilometer innan man är framme vid Långträsket. Med Falkbergsvägen är sträckan något längre eller lite mer än två och en halv kilometer. Man vet att man är framme när vägen är bräddad till en liten parkering där man kan se sjön skymta mellan träden.

Lång-
träsket

Från parkeringen är det mindre än 50 meter till stranden. Följer man stranden motsols i cirka 200 meter så kommer man till en liten bergsklack som är utmärkt att ha som basläger och picknickplats. Drygt 100 meter norrut härifrån finns ett litet strandområde med fina tuvor och höljor och säregna växter och djur.

Vandringen kan vara ganska krävande och lämpar sig inte för de allra minsta. Terrängen är ställvis snårig och ibland plumsar man i till stövelskaftena vid stränderna. Platsen är inte helt lätt att hitta, så det lönar sig att ha tålamod. Hittar man inga typiska tuvor och höljor duger lite torrare och blötare mosstäckta strandpartier lika bra. Det finns en liten smak av vildmarksäventyr vid Långträsket.

Klippan på sjöns
västra strand är en
idealisk plats för en
picknick

livet på en tuva

hittar du de här?
bilderna på följande sida kan vara till hjälp

Ängsull

Rosling

Tranbär

Rundsilesår

Ljung

Tuvull

Kråkbär

Björnmossa

Brunfläckig
pärlmorfjäril

På tuvorna är det torrt och ont om näring och de djur och växter man hittar här är sådana som är specialister på att leva i torra och näringsfattiga miljöer. Somliga växter äter till och med djur för att få lite extra näring.

Ängsullen har 3 - 5 bomulls-tussar i toppen av strået. Men här finns också *tuvull* som har en ensam vitullig tofs i toppen. Försök hitta båda två.

Tuvull *Ängsullen*

Rundsilesår ser ut som en liten röd rosett i mossan. Den är en "köttätande" växt som fångar små insekter med de klibbiga fångsthåren på sina blad.

Rundsilesår

Tranbär är ett lågt krypande ris. Den är lätt att känna igen på den trådlika krypande stammen med de små bladen. Har den bär är den förstås ännu lättare att känna igen. Den växer oftast inne bland *vitmossan*.

Tranbär

Kråkbär är ett lågt ris med barrlika blad som liknar *ljung*. Hos unga växter är stammen röd. De svarta bären smakar inte särskilt gott men för många av skogens djur är de viktig föda.

Kråkbär och Ljung

Ljungens barrlika blad är gröna året om. Också de lilafärgade blommorna har den kvar under stora delar av året.

Ljung

Pärlemorfjärilar är allmänna här under soliga sommardagar. Den granna brunfläckiga *pärlemorfjärilen* ser man ofta flyga omkring bland risen. Larverna lever av olika violer som den vid långträsket rikligt förekommande kärrviol.

Brunfläckig pärlemorfjäril

Tallen hör till de få träd som kan klara sig ute på mossen nära sjön. Fast tallarna är små kan dom vara väldigt gamla, för här är det knappt om näring och allting växer långsamt.

Tall

Roslingens långsmala blad har hoprullade kanter och är ljusa på undersidan. Om man har turen att se den i juni när den blommar har den små ljust rosafärgade runda blommor som sitter på rosa blomskaft. Roslingen är giftig.

Rosling

Vid Långträsket växer flere olika risväxter. *Getpors* eller *skvattram* är en vintergrön buske med avlånga blad. I juni har den stora vita blommor som doftar på långt håll. Också många andra ris är vintergröna och kan studeras vid alla årstider.

Getpors

Odon påminner om *blåbär* men stammen och kvistarna är gråbruna och runda, medan blåbärsbuskens grenar är gröna och kantiga. Odonen växer ofta tillsammans med *getpors*.

Odon

Blodrot är när släkt med *kräklöver* och minst lika fin. När den blommar i juni - juli känner man igen den på de gula blommorna som har fyra kronblad och lite orange i mitten. Den hittar man på torrare ställen av Långträskets stränder.

Blodrot

Björnmossa

livet i en hölja

hittar du de här?
bilderna på följande sida kan vara till hjälp

Kallgräs

Sjöfräken

*Trollslända på
sjöfräken*

Kärrspindel

Vitag

Vitmossa

Kärrviol

Vattenklöver

I höljorna och på gungflyet närmast Långträsket är det både blött och näringsfattigt. Djur- och växtlivet här är sparsamt och domineras av vitmossa, vitag, vattenklöver och sjöfräken.

Sjöfräken känner man igen på tänderna den har kring stjälken. Den växer helst i vatten men också på stranden där det är blött. Den är en kvarlevande rest av växter som levde för 300 miljoner år sedan, då det ännu inte ens fanns dinosaurier men nog jättelika trollsländor och tusenfotingar och jätteskorpioner.

Sjöfräken

Hjortronen växer på lite torrare platser i kanterna av höljorna. De blommar tidigt och senare känns de bäst igen på de stora bladen. I bären finns det massor av c-vitamin.

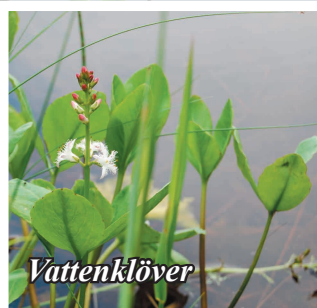
Hjortron

Vitag är lätt att få syn på under sommaren när den blommar. Den klarar sig bra i näringsfattiga miljöer och växer i stort antal i höljorna och på gungflyet närmast Långträskets strand.

Vitag

Vattenklöverns stora treflikiga blad kan knappast förväxlas med andra växter. Den blommar i maj-juni och de fransiga vita blommorna är mycket fina. Bladen är saftiga och omtyckt föda för många larver.

Vattenklöver

Kärrviolen trivs där det är blött. Den känner man igen på de runda bladen. Den blommar i maj-juni med fina, ljusa röd-blåa blommor. Men det är inte ofta man ser den blomma - kanske för att det är så sällan någon kommer hit och tittar på den.

Kärrviol

Blommande
kärrviol

Vitmossorna är inte vita utan gröna, bruna, gula eller röda. Det är enbart när vitmossan torkat som den är vit men det händer sällan i naturen för vitmossor har en fenomenal förmåga att suga upp vatten som tvättsvampar.

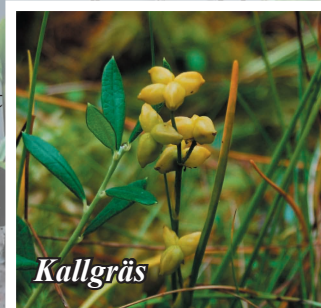
Vitmossa

Här tar sig en *sävslända* en tupplur mitt inne i *vitmossan*. Sävsländor känner man igen på vingarnas mörka ribbor. Larverna är vattenlevande rovdjur som det finns rikligt av i Långträskets strandvatten.

Sävslända
bland *vitmossan*

Kallgräs växer ofta i de blötaste partierna i höljorna och ute på gungflyet närmast sjön. Den växer glest och man missar den lätt men får man syn på den är den lätt att känna igen på de konstiga trerummiga frukterna.

Kallgräs

I Långträsket finns många olika arter av *trollsländor* här vilar en *fyrfläckad trollslända* på *sjöfräken*. Trollsländornas larver är vattenlevande rovdjur som det finns massor av i Långträsket. På strandväxterna vid kan man hitta larver som krupit upp ur vattnet och som håller på att utvecklas till flygande sländor.

Fyrfläckad trollslända

Experiment: Naturens tvättsvamp

Förr använde man vitmossa till en massa olika ändamål såsom kompresser på sår och som blöjor. Det gjorde man för att vitmossa har en fenomenal förmåga att suga upp vatten och dessutom har den också antiseptiska egenskaper. Numera använder man syntetiska material istället för vitmossa trots att de ofta har mycket sämre egenskaper än vitmossan. T.ex. använder man bomullskompresser på sår för att det ser vitare och renare ut.

Försök hitta både torr och våt vitmossa. Lagg märke till att den våta känns mycket tyngre än den torra. Det beror på att vitmossa kan suga upp vatten många gånger sin egen vikt! *Fundera på hur bra vitmossan är på att suga upp vatten i jämförelse med butikernas, syntetiska material?*

Försök föreställa dig vad allt vitmossa kunde användas till förr, då det varken fanns plast eller papper och t.ex. wc-pappret ännu inte var uppfunnet ...

OBS! Att samla mossa ingår inte i allemansrätten och för det krävs markägarens tillstånd. Har du det kan du plocka lite vitmossa på något ställe där det finns massor av den. Ta med dig mossan hem, bred ut den på en tidning och låt den torka. Väg den torra mossan på en hushållsvåg. Låt den sen ligga i blöt och väg den igen.

Hur många gånger sin egen vikt kan vitmossa suga upp i vatten?

Gör om experimentet med en disktrasa och en tvättsvamp och andra material. *Hur bra är vitmossan på att suga upp vatten i jämförelse med butikernas, syntetiska material?*

hittar du de här?
vid vattenbrynet
bilderna på följande sida kan vara till hjälp

Vattenlöpare

Gul näckros

Virvelbagge

Vit näckros

Kråklöver

Kärrsilja

Vattenklöver
Vitag

Näckrosbaggar

Grodor

Det rikligaste djurlivet i Långträsket hittar man alldeles vid strandlinjen. Näckrosornas stora flytblad och vattenytan är livsmiljöer för vattenlöpare och flera andra djur. De allmännaste växterna är vitag, sjöfräken, vattenklöver och olika starrar.

Kärresiljan hittar man i alla blöta miljöer. Vid Långträsket växer den alldeles vid strandlinjen. När den blommar kan man inte ta miste på den och gör den inte det känner man lätt igen den på de stora morotsblastlika bladen som har en liten mörk spets längst ut i varje bladflik.

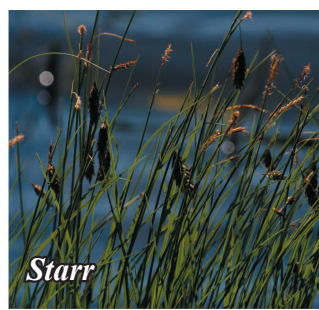
Kråklöver känner man igen på de flikiga bladen som med lite fantasi liknar kråkfötter. Den växer på stranden i dom blötaste ställena och ute i vattnet. När den blommar i juni-juli har den vackert brunröda blommor.

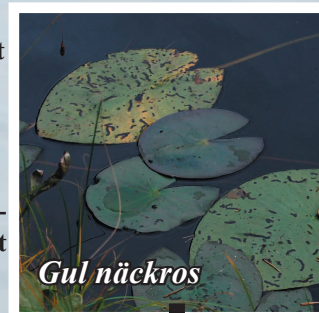
Vattenlöparen eller **skräddaren** har vattenytan som sitt jaktrevir. Dom jagar småflugor och andra insekter som råkat falla i vattnet eller som landat där. Dom lever ofta i stora flockar på hundratal individer.

Olika **Starrar** finns det gott om vid Långträsket. Somliga växer ute i vattnet och andra i tuvor på stranden. Starrarna känner man igen på att de vanligen har trekantiga strån och att blommorna sitter i ax som lite påminner om våra odlade sädesslag.

Näckrosor kan man inte ta miste på. I Långträsket finns rikligt med såväl **vit** som **gul näckros**. På de stora runda flytbladen lever många djur. Mot sensommaren börjar näckrosorna se ganska slitna ut. Det beror på att **näckrosbaggen** använder dem som föda.

Näckrosbaggen tänker enbart på näckrosor. Den lever hela sitt på näckrosens blad och larverna äter och gnager slingrande gångar i bladen.

Vassen är vårt största gräs. Den känner man med säkerhet igen på att varje blad har ett märke som om någon bitit i det. Vassen i Långträskets växer ganska glest vilket är ett tecken på att här inte finns näring i överflöd.

Virvelbaggarna ser ut som små silverglänsande blixtnabba vattendroppar som far omkring med väldig fart på vattenytan. Dom har tvådelade ögon. Ett par håller koll på vad som händer under vattenytan medan ett annat ser vad som sker ovanför vattenytan.

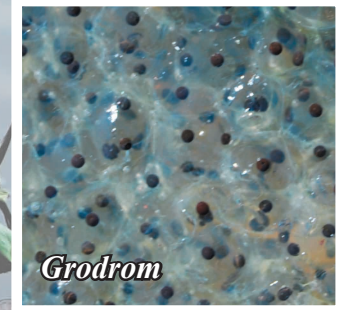
När **trollsländornas** larver är mogna att lämna det vattenlevande larvstadiet kryper de upp på växter som växer stående i vattnet. I Långträsket är sådana **kråklöver**, **vattenklöver**, **sjöfräken** och **vass**. Trollsländornas larver är rovdjur och lever bland annat av grodyngel.

Vid stranden jagar de fullbildade **trollsländorna** flugor och andra flygande insekter. Här tar den grant färgade hanen av den **mindre trollsländan** en vilopaus mellan flygturerna.

När den sista snön smultit finns det gott om **groddrom** vid stränderna och tidigt på våren vimlar det av små svarta **grodyngel** i Långträsket. Grodynglen äter växter, små alger och smådjur. De är många rovdjurs föda. När de växer upp blir rollerna ombytta för de vuxna grodorna slukar gärna spindlar och insekter.

Vad hittade du i Långträsket?

skriv rätt nummer i cirkeln efter namnen

Kärrspindel

Vattenklöver

Vitag

Spår av **näckrosbaggen**
som ätit av bladen på **gul**
eller **vit näckros**

Vuxen **Groda**

Rosling

Trollsländor eller
trollsländornas larver

Virvelbagge

Ljung

Tuvull

Pärlemorfjäril

Rundsileshår

Sjöfräken

Vattenlöpare

Grodrom eller grodyngel

Djur som äter djur

Djur som äter växter

Växter

